

hozzá; mert sok embernek adós és sokan vannak az kertért, hogy övékévé tehetnék. Ebből mit kelljen mielni, Nagyságod jobban érti énnálam!”

Az eljárás — úgy látszik — nem ment olyan könnyen, mint a hogy Armdorfer gondolta; mert még 1558. január havában sem intézték el az ügyet. Január hatodikán ugyanis Armdorfer újra írt Nádasdynak a Farkas János dolga ügyében, és arra kérte őt, hogy küldje fel Márton diákot (Egerszeghyt); mert a prokurátor mellett szükség leszen reá! „Az mit én — írja — az gazdával egyetemben ez koráig végezhetünk, abba magunkat nem kiméltettük az prokátornál.“¹⁾

DR. TAKÁTS SÁNDOR.

A mesterasztal és a köszönő pohár. A régi magyar czéhek életében a felszabadítással egybekötött „*remekebéd és főrostököm*“, a vándorút megkezdésekor az *induló pohár*, s a czéhbe való beíratkozáskor a *mesterasztal és a köszönő pohár* jelentékeny szerepet játszottak. Ha a felszabadult legény önálló mester akart lenni, ezektől a terhektől meg nem szabadulhatott. Tehernek mondjuk, mivel a szegényebb iparosokra nézve sokszor elviselhetetlennek mutatkozott. Már maga a *remek* kiállítása és bemutatása is sok költségbe került, pedig még csak ezután következett az igazi dinomdánom, amely még akkor is igen költséges volt, mikor bölcs intézkedésekkel a „minimumra redukálták“! A komáromi tanács például 1759-ben a remekebédet és a főrostökömöt a *minimumra redukálván*, elrendelte, hogy a főrostökömnél ezentul *csak* a következőket szabad követelni: 1. égett bor, 2. rostélyos pecsenye savanyú lével, salátával és fehér kenyérral, 3. kacsapecsenye, 4. sajt és bor. A minimumra redukált remekebéd pedig csakis a következő fogásokból állott: 1. kolbászos leves, 2. tehénhús tormával, 3. savanyú káposzta húsval, 4. rizskása tyúkhúsval, 5. báránnyal citromos lével, 6. fejrpecsenyé, csibé, egy malacz és sült lúd, 7. saláta, 8. egy tál fánk! Nótabene — írja a tanács — az specifikált pecsenyéket szabad leszen akár egy fogásban, akár többben feladni. Másnap pedig „midőn tudniillik böcsületes czéhben az *remek* vizsgáltának, akkor is egy rendes főrostökömöt a *remekes mester* adni tartozik.“²⁾

Az illetén szokások természetesen majd minden városunkban más és más alakban mutatkoznak, de a végeredmény mindenütt ugyanaz volt, azaz az új mesternek sokszor téhetségén felül áldoznia kellett, hogy czélját elérhesse. Debreczen városában például a *mesterasztal* kötelezettségét már Erzsébet királyné privilegiumja megállapította. Mivel pedig idők folytával czéhek egy része sokalta, más része pedig keveselte a mesterasztal fogásait, s így a viszálykodásnak se hossza se vége nem volt, Debreczen tanácsa 1649-ben a következő végzést (conclusum) böcsátotta ki: „Mesterasztal állapottya és dolga felől leszen az praenominált

1) Nádasdyana, Országos levéltár. 1558. január 6. és 15. napjának iratai.

2) Komáromi város levéltára 18. jegyzőkönyv 1202. 1. és 2. pontjának iratai.

parsoknak controversiájok egymás között; minthogy arról Erzsébet királyné asszony ő felsége levele, mellett akkori földes úr Török Bálint eo nagysága is confirmált, *igen szép módot és rendet diktál, ad és jelent*, az holott az azt contineálja, hogy valamely új mester az czéhben magát incorporálni, beadni akarja, az olyan új mester elsőben ad *praelibationem mintegy köszönő pohárnál* felelőkre két tál étekkel, egy sült pecsenyével és tíz itce borral annak utánna hét tál étekkel ebédi alkalmatosságra és százkilenczven itce borral tartozik, mely szerint az kik ekkedik nem procedáltak, s magukat ehhez nem alkalmazták, azok maradjanak abban mostan pedig mind az aki magát ez alkalmatossággal akarja incorporálni, s mind pedig az következendők az szerint éljenek vele, mint megírt privilegiumos levelekben vagon; hanem ha reformálni akarják czéhleveleket, mint az több czéhek is reformálták, mivel ezen kívül nincs más levelek, mely az jelen való dolognak modalitásáról tanítana, de ceteris vero ha mi fogyatkozás animadvertaltatik dolgokban, bíró uram eo kegyelmé via juris procedáljon ellenek juxta subsequentis protestationis vigorem“¹⁾

Az itt jelzett *mesterasztal* adásának kötelezettsége alól kivették azokat a mesterlegényeket, akik egy mesterember leányát vették nőül. Erre nézve 1638. ápril 12. a debreczeni jegyzőkönyvben a következő feljegyzést találtuk: „Controversia inter laniones, Az mesterlegény, ki egy mesterember gyermekét elvette, kívánja, hogy az köztök való szokás szerint fél mesterasztalt adjon, azt is pedig mint egyebet pénzül deponálja“²⁾ A csizmadiaczéhről ugyanezen ügyben a városi tanács 1633-ban a következő végzést hozta: „*Poculum solutatorium* (így). Az csizmadiak czéhlevelük szerint éljenek az köszönő pohár felől; fél mesterséget adjanak, az kiknek fiai mesterséget akarnak váltani“³⁾

DR. TAKÁTS SÁNDOR.

A nyilas és a kadas kalmárok. A régi magyar kereskedővilágban a kereskedés mindenféle nemére külön-külön magyar szóval éltek, s azokat egymással soha fel nem cserélték. A *kalmár*, a *tözsér*, az *árú ember*, a *komplár*, a *csihés*, a *köszmér*, a *kupecz*, a *sós*, a *kereskedő* stb. mást és mást jelentettek. A magyar kereskedővárosaink levéltárai mindezek jelentéséről bőséges felvilágosítással szolgálnak. Különösen gazdag e téren Debreczen város levéltára. A többi között itt találtuk a *nyilas és a kadas kalmárok* közelebbi meghatározását is. A 3. számú (1570—1580) jegyzőkönyv 493. apján erre nézve a következő tanácsi végezést olvashatjuk: „Az nyilas Kalmárok között és az kadas módon nyíl nélkül levők között, kiknek sátoruk, zekerek, marhájok mellett nincs, az árulás dolgából az tanács ilyen rendelést tett, hogy aféle *kadasoknak* is szabad legyen az marhájokat árulni az sátorokon kívül, ahol nekik hely rendeltetik, de az *nyilvető*

1) Debreczen város levéltára 13. sz. jegyzőkönyv 627. l.

2) Ugyanott, 1638—1642. jk. 79. lap.

3) Ugyanott, 9. sz. jegyzőkönyv 739. lap.